

2025-06-18

Socialförvaltningen

Insatser utan behovsprövning och dokumentationsplikt

Förändringar i nya socialtjänstlagen

De insatser som kan erbjudas utan behovsprövning är de som erbjuds utifrån personliga behov (se nedan).

Enligt nya socialtjänstlagen är syftet att ge socialtjänsten ett verktyg att sänka trösklar och komma in tidigare än om man bara arbetar med behovsbedömda insatser. Insatser utan behovsprövning är ett komplement till behovsprövade insatser och ska inte ersätta dem. Utbudet och utformningen av insatser utan behovsprövning ska kunna anpassas efter lokala förutsättningar och behov, det är nämnden som beslutar hur det ska utformas i kommunen.

Insatserna

Kommunen får erbjuda insatser som är öppna för alla och insatser som är öppna för vissa målgrupper eller riktade mot särskilda situationer/problemställningar/platser.

När vi bedömer villkoren för en insats så behöver vi tänka på att vi ska behandla våra invånare rättvist. Vi måste ha sakliga skäl till varför vi riktar insatsen till en viss grupp.

Utgångspunkten är att utföraren inte ska göra någon behovsprövning utan att villkoren för en insats ska vara väldigt enkla. Utföraren får inte göra något annat än en summarisk kontroll av de faktiska omständigheterna men inte någon bedömning gällande om en individ får ta del av insatsen eller inte. Det kan exempelvis handla om att man kontrollerar ålder, folkbokföringsadress eller ber om ett läkarintyg för att styrka diagnos.

Insatser som inte får erbjudas utan behovsbedömning är:

- kontaktperson, kontaktfamilj, kvalificerad kontaktperson
- vård i familjehem
- vård i särskilda ungdomshem
- vård i LVM-hem
- vård av barn och unga upp till 21 år i jourhem, stödboende, skyddat boende och HVB
- skyddat boende för vuxna över 21 år med medföljande barn
- särskilda boendeformer för äldre och personer med funktionsnedsättning
- korttidsboende
- ekonomiskt bistånd

Informationsskyldighet

Utföraren blir skyldig att informera om möjligheten att ansöka om insatser och få sin sak utredd och prövad.

I propositionen skrivs också att barnet ska kontinuerligt få relevant information vid en åtgärd som rör barnet. Informationen ska vara anpassad till barnets individuella behov och situation i fråga om ålder, mognad och individuella förutsättningar. Den som lämnar informationen ska så långt det är möjligt försäkra sig om att barnet har förstått informationen.

Uppgiftsskyldighet

Utförare blir enligt nya socialtjänstlagen skyldig att lämna uppgifter som nämnden behöver för kvalitetssäkring, administration, utvärdering och uppföljning.

Barn 15-18

Möjlighet finns att erbjuda insatser utan behovsprövning till barn som har fyllt 15 år utan vårdnadshavares samtycke om det är lämpligt att insatsen tillhandahålls på det sättet.

Det är nämnden som beslutar vilka insatser som är lämpliga att ge till barn utan vårdnadshavares samtycke.

Dokumentation

14 kap. 3 §

Handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av insatser ska dokumenteras, om inte annat följer av 4 eller 5 §. Beslut och åtgärder i ärendet ska dokumenteras. Även faktiska omständigheter och händelser av betydelse ska dokumenteras.

Nya socialtjänstlagen innehåller särskilda dokumentationsregler. Huvudregeln är att genomförande av insatser ska dokumenteras och att det också gäller de insatser som inte föregås av någon handläggning: insatser utan behovsprövning. Särskilda dokumentationsregler föreslås också för insatsen rådgivning.

Dokumentationsskyldigheten kommer omfatta insatser i form av rådgivning, stöd- och samarbetssamtal och träffpunkter för olika målgrupper, det vill säga verksamheter som enligt nuvarande socialtjänstlagen inte omfattas av någon dokumentationsplikt.

Varför ska vi dokumentera?

- Dokumentation behövs för att följa upp effekterna av insatsen för den enskilda individen.
- Dokumentationen ger underlag för beprövad erfarenhet. Utan dokumentation blir det svårt att bedöma om en insats bidrar till en positiv utveckling på sikt och för vilka grupper.
- Rättssäkerhet för den enskilde

Vad ska dokumenteras?

Grundregeln är att dokumentationen utgår ifrån varje enskild individ och dennes personliga förhållanden i relation till insatsen. Undantag från denna grundregel om att dokumentera personliga förhållanden kan göras i vissa fall. Se nedan under rubrik *Undantag*.

Även om undantag görs avseende dokumentation av personliga förhållanden så behöver insatsen i övrigt dokumenteras för att säkerställa god kvalitet och systematisk uppföljning. Det kan till exempel handla om uppgifter om antalet deltagare, deras ålder och kön. Det kan även handla om avidentifierade uppgifter om problem eller svårigheter som uppkommer under genomförandet av en insats och orsaken till att deltagare avbryter insatsen i förtid. Ytterligare exempel är avidentifierade uppgifter om deltagarnas mående och sociala situation när insatsen inleds respektive avslutas.

I de insatser där undantag inte görs för personliga förhållande så kommer dokumentationen, utöver det som nämns ovan, handla om genomförandeplan och journalanteckningar.

Av dokumentation ska beslut och åtgärder som vidtas i ärendet samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse framgå. Dokumentera händelsen, vad du gjorde åt det och hur det blev.

Tänk på att:

- Utgå från individen och tänk på att för hen kan en liten händelse ha stor betydelse
- Information till barn och unga och deras åsikter ska framgå av dokumentationen
- Dokumentationen ska ge en aktuell bild av den enskildes situation och hur den utvecklas över tid
- Journalanteckningar bör vara kortfattade och sakliga och du ska undvika värderingar
- Även dokumentera viktig information eller synpunkter och klagomål som berör brukaren som framkommit i samtal med exempelvis brukaren, anhöriga, närstående eller god man

Socialstyrelsen kommer att utreda behovet av att ta fram en föreskrift för dokumentation av insatser utan behovsprövning.

Undantag

Även om alla insatser ska dokumenteras så kan undantag göras för att dokumentera personliga förhållanden eller uppgifter som kan röja enskildes identitet i vissa fall.

Vad som avses med personliga förhållanden är exempelvis namn, personnummer, adress, uppgifter om försörjningsförmåga, psykiskt mående, skadligt bruk eller beroende.

Det finns två grunder för att göra undantag:

- **Rådgivning två samtal** - Det första undantaget innebär att uppgifter om enskildas personliga förhållanden inte behöver dokumenteras vid rådgivning. Rådgivning syftar till att ge råd och upplysningar till enskilda om vilka insatser som socialtjänsten kan erbjuda generellt eller i en viss situation samt vilka effekter dessa kan förväntas ha. Vissa verksamheter som arbetar med mer omfattande rådgivning ex familjerådgivning undantas också dokumentation av personliga förhållanden.
- **Särskilda skäl** - Det andra undantaget innebär att socialnämnden kan, när det föreligger särskilda skäl, besluta om att uppgifter som kan röja den enskildes identitet inte ska dokumenteras. Särskilda skäl handlar främst om de fall då det är svårt att nå utsatta grupper, om enskilda avstår en insats om inte möjligheten finns att vara anonym. Det handlar även om att träffpunkter och liknande öppna verksamheter där det inte är lämpligt eller behövligt att dokumentera uppgifter som kan kopplas till enskilda individer.

Det är inte möjligt att göra ett generellt undantag från kravet på dokumentation. Det är inte heller möjligt för utförare att på eget initiativ fatta sådana beslut eller avstå från dokumentation.

Skälen för att göra undantag från dokumentationskravet måste vägas mot behovet av att kunna följa upp insatsen på individnivå. Vid insatser som utförs i den enskildes hem, som exempelvis hemtjänst, får det i allmänhet anses finnas ett så stort behov av att kunna följa upp insatsen på individnivå att det inte kan bli aktuellt att göra undantag från dokumentationskravet.

Man måste också ta hänsyn till om dokumentation av den enskildes identitet är avgörande för att insatsen ska bli ändamålsenlig. Det skulle exempelvis kunna vara vid återkommande samtal där dokumentation från tidigare samtal är nödvändig i kommande samtal och det inte är tillräckligt att föra dem oidentifierade. Här måste vikten av att enskilda får vara anonyma vägas mot insatsens syfte och genomförbarhet.